

L'apropitador

El carrer de Picalqués, estret i fosc, avançava el capvespre. A l'avinguda claror d'aquest capvespre dues dames ja madures lleixen amb dalit, atansades al balcó entremort, en el menjador del pis del senyor Guix. Aquestes dues dames són les tietes, les cunyades del senyor Guix, vidus dels bons. El nebot, el fill del senyor Guix, juga al defora, al damunt de la llana del balcó; juga amb un estrany enderament que li és habitual i que preocupa la família; juga amb estrafolàries joguines agencades per ell mateix.

En la sala-menjador la quietud és tanta que deixa percebre el pèndul del rellotge de caixa que hi ha a l'altre cap del pis i el xiuxiueig extremadament lleu de la lectura de la tieta Otilia, que no sap llegir mentalment. De sobte la tieta Amèlia deixa caure a la seva falda les mans i el llibre que sostenen per a encetar el següent diàleg:

—Ja has arribat allà on diu: **El conde cayó bañado en sangre?**

—No, encara. Ara estic allà on arriba Pablo i diu: **¡Madre mía!, dijo Pablo.**

—Oh..., ja veuràs l'emocionant que és quan Pablo descobreix que Hipólito...

—Calla! Calla! No m'ho espliquis! M'agrada més descobrir-ho jo mateixa.

—Oí que és maco tot això? Fa plorar de bo de bo.

—Sí..., però, què vols que et digui...: prefereixo les històries del temps antic, d'aleshores que hi havien tants castells feudals i tants marquesos i trovadors. Em sembla que la vida havia d'ésser molt més bonica que la nostra, més règia. Donaria deu anys de vida per tal de trobar-me entre aquella gent que surt a **El Templo y la Villana.**

—Doncs a mi m'encisen més aquestes novel·les de la vida moderníssima, i donaria un dit de la mà per a poder veure quina nova invenció hauran trobat els homes de l'any vuitant, posen per cas. I em poso a fantasejar, i els imagino viatjant a cavall de màquines que corren més que els cavalls, i en navilis que corren per la mar bo i donant-los corda, i... què sé jo.

—Ximpleta... la somnia-truites de sempre.

Entretant el capvespre ha caigut; la fosca impedeix la represa de la lectura; el nebot ha entrat al menjador a continuar-hi el seu jugar enderiat. Amèlia tanca el balcó, abaixa el transparent blau que ha d'ocultar el menjador il·luminat a l'esguard dels veïns, i comença els preparatius per encendre el quinquet. L'invent recent de Monsieur Quinquet li suggereix una rèplica picada:

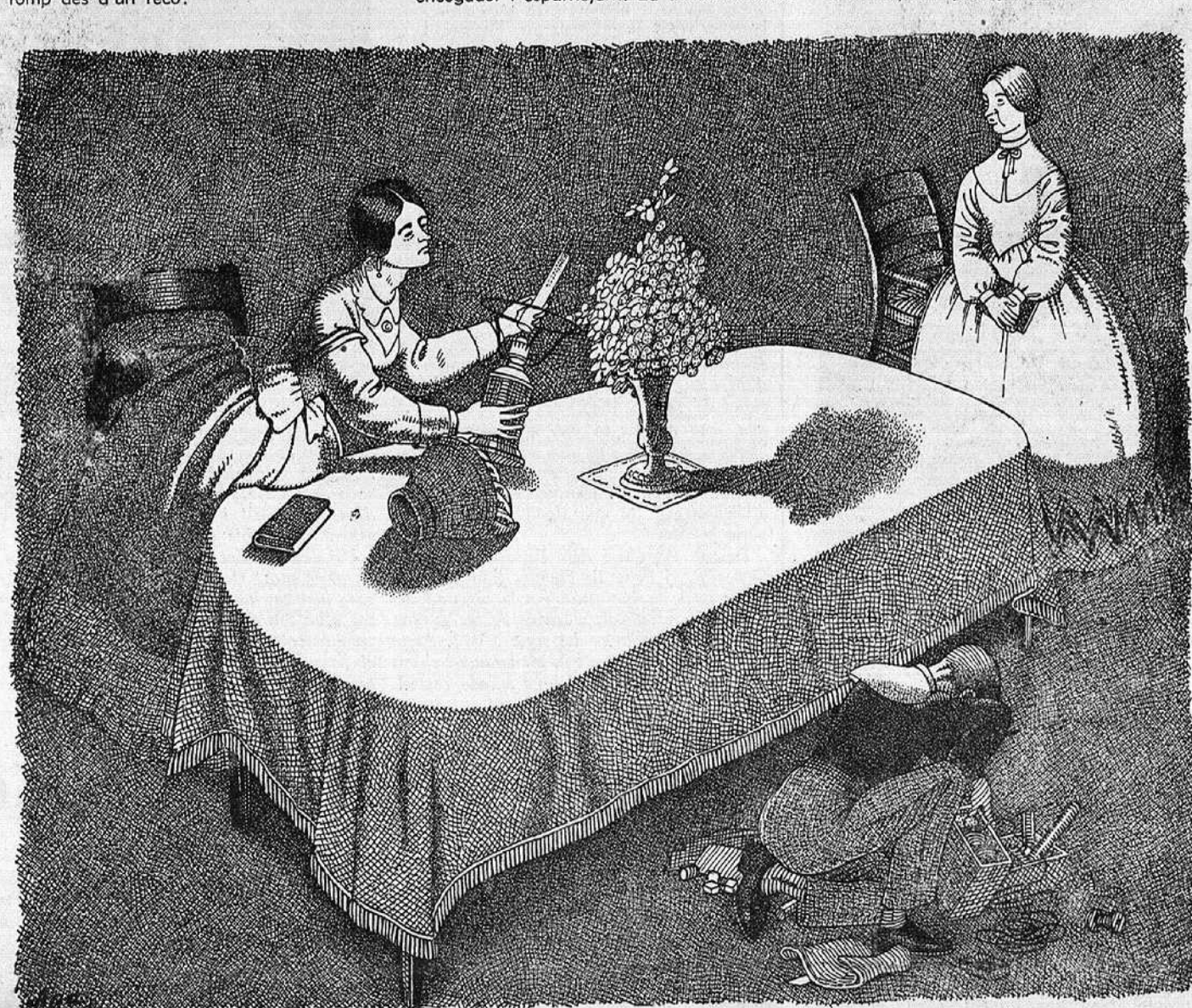
—Somnia-truites... ¡Fugiu, que vé la dona del seny! Mira: ací tens el quinquet; quin gran invent, quin pas de gegant no representa al costat del llum d'oli i de la candela... I el gas? ¿Es podrà titllar de somnia-truites la persona que imagini, per exemple, que en acabar el segle la majoria de les cases, i fins els carrers i tot, estiguin il·luminats amb llum de gas?

—Alça, alça!... els carrers i tot!
—El quinquet ja s'encén: Amèlia reposa cautelosament el tub de vidre ben eixu-

gat, la flama s'activa i es fixa esplendorosament. Una meravella. El miracle de cada vespre. Otilia hi ha de convenir:

—Realment, això del quinquet és prodigiós.

Sense aixecar el cap de les seves enderades joguines, Adolfo, el nebot, interromp des d'un recó:

—Oh, i això no és res si ho comparem amb el meu invent. Ja veureu, ja... Vosaltres aneu rient, però ja veureu, ja: només apretant un botonet... fff...!, es podrà encendre un llum sense ble, ni sense gas, ni oli, ni petroli, ni candela, ni res; un llum que farà més claror que deu quinquets.

—Dolfus...! Dolfus...! no siguis tonto: juga i calla; no et fiquis allà on no et donen — increpa la tieta Otilia.

Però Adolfo, dit Dolfus, es revifa i insisteix amb veu més cridanera:

tan sorprenent que les tietes en són trabalsades i xisclen esverades.

—No tinguen por — diu Dolfus —. Ho he fet només perquè us convencéssiu que no desvariejo.

—Això potser no està bé; això potser no és de bon ésser, diu la tieta Amèlia. La tieta Otilia assenteix i reformo:

—Ai! Si el papà se n'entera...

Dolfus, però, està embriagat amb l'èxit; no escolta, no sent les recriminacions, sinó les admiracions dels subconscients de les

seves ties; i es llança a parlar i a demostrar fogosament, exaltat, feliç:

—Però, ja veureu quan aquest **aparato** estarà perfeccionat: serà la glòria. Tot el món il·luminat pel meu **fluído magnético**; totes les màquines conegudes i les incomptables que aniran inventant-se, totes, en tot el món, seran mogudes pel **fluído magnético universal**. Perquè heu de saber i entendre que el meu **fluído** servirà també com a força **motriz**. —Oh..., i espera, espera: encara tinc a punt un altre invent: el **Teleólogo Acústico**, amb el qual la veu humana podrà ésser reproduïda i perpetuada a voluntat — i qui diu la veu humana vol dir tota mena de cançons, músiques i tota mena de sorolls, i xarangués i tot. I si en dubtes, veies, tieta Tilia: parla el que vulguis damunt d'aquest rodret cobert de cera. Ja veuràs demà com el meu **aparato** et repetirà exactes les mateixes paraules tantes vegades com vulguis. —Què? No vols? Doncs, prova-ho tu, tieta Mèlia; prova el meu **Teleólogo Acústico**.

Però, ni pensar-hi; les tietes s'en desentenien. Temen. Aquell noi...! Serà un endimoniat, un posses? Estarà boig? ¿Quin

per les batzegades de la vida. En la seva joventut fou constitucionalista fogós: en el cafè, en el teatre, fins en el passeig lliurà batalles una mica cruentes contra els absolutistes; fou suscriptor de totes les publicacions liberals, subvencionava la propaganda clandestina en temps de persecució. Però, ah filllets!, vingué! la crema dels convents i vingueren les bullangues; amb tants desoris la seva agència del carrer d'Ostallers en sofí molt, perquè la gent no viatjava; també la fàbrica de pintats que tenia al carrer d'Amàlia en valgué de menys. Aleshores el senyor Guix canvià d'idees, devingué de mica en mica un ultra-muntà enèrgic. La guerra carlina, el bandolerisme que en pervingué, les gestes d'Espartero i Zurbano contra Catalunya, el bombardeig de Barcelona, els **pronunciamientos**, l'assalt de la Ciutadella i la brutal repressió que ocasionà foren esdeveniments ruïnosos: el port paralitzat, les fàbriques closes, els obrers captant pels carrers..., en fi, un desastre. N'hi havia per renegar del **Progreso** i de la Llibertat; sentia com un remordiment d'haver posat quinquet a casa seva; i feia negres averanyes del projecte de carril anglès que havia d'anar i venir, tot xiulant, de Barcelona a Mataró. El senyor Guix traginava per escreix el dolor de l'envidiament i el de la mort de tres fills grans, un noi i dues noies esplèndits, uns veritables **pimpollos** que avui ja serien casadors. El senyor Guix es trobava, doncs, torturat per la idea de l'abandó, de la pobresa imminent, obsessionat pel llastre de fallida que les nefastes idees franceses carretejaven. Ara ho veu ben clar: aquest daltabaix apocalíptic era la conseqüència lògica, matemàtica! de la manca de temor de Déu. —Més religió i menys instrucció, això és el que convé! I ¡garrotada de cec!

Quan les tietes han cuitat a comunicar al senyor Guix llur esverament per les males inclinacions de Dolfus, el furor del bon home, com es comprendrà, ha estat tonitruant. Ja n'agafa una vara de freixa i, a crits i garrotades, comina el noi a trinxar ell mateix, allí mateix, en aquell mateix instant, els seus estris diàbòlics. —Es que hi ha sacrilegi en tan satàniques activitats, justament en vigílies de la Primera Comunió! — Quin drama en l'interior fins aleshores apacible, de la família Guix. I, quina tragèdia pel pobret Adolfo! El noi prou es resisteix, es deixa escorxar, es llança daltabaix del balcó abans de renunciar als seus invents. Tan mateix, al cap d'avall ha de cedir: el pare és més fort. El senyor Guix és autoritari com un caporal de gastadors i posseeix una energia tan superabundant per a mantenir aquesta autoritat que sovint es veu obligat a exercitar-la, adhuc sense motiu.

Dolfus, baldat, és reclus al noviciat dels jesuïtes de Badojoz, on sofreix molt i diversament abans d'ordenar-se: adés es revolta i projecta evasions escandaloses i criminals, adés unes depressions anorreadores el llancen al renunciament absolut, a la mística més arborada: amb cruels ciftels delira pel món, per les seves pompes i vanitats; d'altra banda, amb el lliure-albir més notori, en l'apaivagament que succeeix a aquelles crisis de mundanitat, ben reflexivament, refusa la més petita concessió al Maligne. Aquest esperit ascètic es va sobrepasant paulatinament a l'esperit profà, i la contradicció acaba amb la decisió de fer-se missioner entre els mesells de Nigèria. Allà suporta estoicismament deu anys de penitències i d'horroros alternats en les missions de Maidoguri i les de Zungueru. Suporta els treballs i les angoixes, més que estoicismament, delitament, perquè comprèn la transcendència de tot això. ¿Quantes ànimes no haurà redimit amb la donació dels seus apetits, amb el renunciament a les seves superbiroses ambicions? Que bé comprèn ara la gran solta del seu pare en sostreure'l violentament a les seves cabòries de gloriola per tal de junyir-lo a aquesta obra santa, tan pregonament fructífera, tan perfumada d'ideal ultraterrenal.

Dolfus, que ara és el Pare Eleuteri, no ha vist mai més la seva família d'engà de la vesprada memorable que epiloga a garrotades les seves velleïtats científiques. Ha celebrat la Primera Comunió al noviciat sense altre contacte amb les tietes i el pare que la carta mensual, una carta certament menys severa que les anteriors, on les promesses de perdó — si per cas, amb els anys, Dolfus s'en feia creditor —, omplien l'epístola. I quan unes setmanes d'obligada llicència per causa d'esgotament físic li han permès de revure els seus, gairebé no reconeix ni el pare, ni les tietes, ni el tan estimat pis del carrer de Picalqués, ni els mobles que en la seva infància i en l'adolescència havien vingut part integrant de la seva personalitat — tan envellit ho trova tot. Ells també, els familiars, el pis i els mobles, han de fer un penós esforç per a reconèixer en el barbut missioner jesuïta l'enderiat minyonet que inventava **teleólogos acústicos** i **caleidoscopos vivientes**. Sols el rellotge de caixa segueix essent el de sempre: els anys no han passat per a ell; el seu tic-tac és corprenedorament idèntic al tic-tac d'antany.

En evocar, a taula, aquella infància, tan llunyanca que sembla remuntar a les croades, el P. Eleuteri somriu pietosament, les tietes somriuen bondadosament, el senyor Guix somriu irònicament. El P. Eleuteri conclou si ell era un perfecte tarabana de tretze anys.

I ve't aquí que aleshores succeï un fet esbalaïdor. Ve't aquí que Tomàs Alba Edisson va i diu: Ah, sí? Així estem? Doncs ara seré jo el que inventarà el **Teleólogo Acústico**, el **Caleidoscopo Viviente** i el **Rayo Constante**.

Joan SACS

(Il·lustracions de l'autor)

TORRENT I CATARROJA

Quan caminava per la planúria de l'horta, em cridaven unes lleus ondulacions del terreny que es veien a ponent. Era Torrent.

Així que surts del poble, t'adones que aquestes ondulacions senyalen els confins de l'horta pròpiament dita. Entres de seguida en el domini, gairebé exclusiu, del garrofer, de l'olivera i de la vinya. ¡Bell i immortal domeny d'aquestes terres mediterrànies!

Penetrava pels oliverars, de cara al sol. Al fons hi tenia tot de montijols i, a banda i banda, les oliveres. Era la primavera. La vinya començava a brotar. La terra era llaurada de fresc. Tenia un color roig viu, que contrastava amb el cendra clar de les fulles de l'olivera, amb el verd intens, gairebé negre, dels garrofers, i el verd tendre dels ametllers. I, en el fons de tot, a través del gran espai, per damunt de la tofa de l'arbrat, es veien les muntanyes. Tenien el mateix color del cel, només que una mica més fort. Dibuixaven una línia que abastava tot l'horitzó, de llevant fins a ponent. Línia que per la banda de llevant s'aixecava alta i abrupta, però que en més d'un punt tenia suavitats delicioses.

¿Com us descriuré jo, ara, el blau suauíssim d'aquestes muntanyes? ¿Com us diria jo la sensació que em fa mirar-les, allà, en la llunyania, amplemment assentades sobre aquesta terra, resistint els embats dels segles i donant d'aquesta manera al paisatge la mateixa fesomia que devia tenir en temps de l'Alt Rei En Jaume, justament ara fa set cents anys? Doncs, vet aquí que jo caminava de primer de cara al sol i davant de la mirada hi tenia les munta-

nies blau-cel, austeres, i després trencava cap a tramuntana i m'enfonsava entre els ametllers tot just fullats, i entre els ametllers veia, al fons, altre cop, les muntanyes, ara una mica més fortes, que les ombres les envaïen; encara no cansat d'aquesta ruta, girava el meu petjar amorós — perquè amor sentia aleshores de dalt a baix, fins per a la pols daurada que trepitjava — girava la direcció del meu caminar vers la mar, apenes albiradora cap a Llevant, on les ondulacions acabaven abruptament als peus de l'ona, i tornava a veure, al lluny, les muntanyes que tenien ara una claredat irreal, de tan delicat que era el seu color.

¿Qui no hauria seguit per aquest camí, amb la vista fita en la claredat de somni? Jo el vaig seguir. I vaig baixar de la lleu elevació de Torrent, cap a Catarroja. No vament m'acariciava la vista aquesta color meravellosa que té l'horta en primavera. Què he vist jo de més viu? Què us diré? Em topava, arreu, amb els tarongers, i passava entre rengles de cirrers en flor, tot era ple de pereres, pruneres, albercoquers, nesprers; i, per no perdre el caràcter, hi havia la gran ufana dels garrofers entre l'alfals, i l'elegància de l'olivera donava al paisatge aquell to auster, senzill i sobri que de vegades sembla el distintiu mateix del classicisme.

"Saber un caminet fa molta alegria...", diu l'amic Pujols en el seu llibre tan bo de versos. Aquest que jo seguia, també me'n feia molta. Veureu que hi caminava xuclant amb cos i ànima les irradiacions solars que omplien l'atmosfera, i estava con-

tent de tenir a tots costats l'ampla estesa dels camps verds a no poder més, quan, de cop m'atragué un petit detall del paisatge. Era prop d'un tros de terra, llaurada de poc. Pel seu costat passava un camí de carro, una mica enfonsat, i, a l'altra banda, en el petit talús hi havia una renglera d'atzavars.

Immediatament al darrera, brandaven suauement llurs branques a la marinada unes quantes oliveres, fines com donzelles. Als seus peus la civada hi feia una catifa d'un verd intens, ondulant. Al fons, més enllà del fruïterar que començava on acabava la civada i neixien les patates, sorgien les parets blanques d'un cementiri de poble, minúscul. I, per damunt dels murs, s'afuaven, espessos, els xiprers. ¡Com contrastava aquest afuament de negror, de formes agudes, amb la blancor de les muralles, en mig de la planúria ubèrrima, sota l'alt espai!

"Vet aquí una mort que triomfa d'una manera no gens estranya", em vaig dir, pensant en el famós vers de Mallarmé sobre Poe. Allà dalt, però, a les terres altes i ermes, ja era diferent. Sota els vols dels corbs i el seu griller sinistre, jeien sota una terra soma i inclement cossos joves d'amics i companys. ¡Ai, que els seus ossos no puguin reposar tranquils, encara!

Esperen aquella "màgica llum precursora del nou dia", de què parla el poeta Bartra, els que ni el consol del plor dels vivents poden tenir sobre llurs tombes joves. Ni una simple estela que digués, com la d'aquells antics: "¡Jaïem, aquí, obediènts a les teves ordres, Catalunya!". —Josep SOL.

CANÇO

Per si us volia o no us volia,
per si al meu cor sabéssiu grat,
deixeu-me dir el que no diria
si ara us tingués al meu costat.

L'Amor movia les mans pàl·lides
engarlandant el vostre front.
Els vostres ulls, fulgents crisàlides,
reconcentraven tot un món.

S'esllavissava, en romiatge,
sonorament, un xaragall;
era talment la vostra imatge
la d'una verge de vitrall.

Jo era trist, vós éreu trista
i ambdós parlàvem tristament,
mentre es fonia una ametista
dins la fornall del cel roent.

Flotava un aire agut, de glavi,
damunt els blats d'un verd quiet
i s'abocava, a flor de llavi,
l'agil misteri del secret.

Però en la tarda, pulcra i blava,
no dit encara, moria el mot;
i ja no sé si us estimava
o si ja us he perdut del tot...

Per si us volia o no us volia,
per si al meu cor sabéssiu grat,
deixeu-me dir el que no diria
si ara us tingués al meu costat.

Frederic ALFONSO I ORFILA

UNA IL·LUSTRACIÓ DE «LA CRÒNICA DE LA BATALLA D'IGORS», MONUMENT LITERARI DE LA VELLA EPOPEIA RUSSA, EL 750è ANIVERSARI DE LA QUAL S'ESCAU EL MES DE MAIG PRÒXIM, I QUE, HA EXERCIT UNA PODEROSA INFLUÈNCIA SOBRE LA LITERATURA SOVIÈTICA.

SOCRATES CONDEMNAT A MORT

Una de les lectures més reconfortants en les actuals circumstàncies és la de l'«Apologia de Sòcrates», de Plató, i els altres diàlegs, entre ells el «Fedó», on es troben descrits els darrers moments de Sòcrates; a més, és en aquest diàleg que Plató exposa les seves pròpies teories sobre la immortalitat de l'ànima; no coneixem cap traducció catalana del «Fedó».

L'«Apologia» ha estat traduïda per l'enyorat humanista Joan Creixells, i també per d'altres. L'«Apologia», en català «Defensa de Sòcrates», conté els parlaments que Sòcrates va pronunciar davant els jutges d'Atenes.

Transcrivim a continuació uns passatges de la «Defensa de Sòcrates».

Parla Sòcrates: «Potser algú de vosaltres diria: "No et dones vergonya d'haver-te ocupat de coses que avui et posen en perill de morir?" Però jo li respondria amb raó amb aquestes paraules: "T'eres, amic, si et penses que a un home d'una mica de valor li cal reflexionar sobre els perills del viure o del morir i no ha de mirar en el seu obrar si el que fa és just o injust i si les seves obres són d'un home de bé o d'un home dolent."»

«Car témer la mort, atenesos, no és altra cosa que pensar-se ésser savi sense ésser-ho; pensar saber una cosa que hom no sap. Car ningú no sap què és la mort, ni si s'escau a ésser per a l'home el més gran de tots els béns, però els homes la temen com si sabessin del cert que és el més gran de tots els mals. I no és la ignorància més vergonyosa de pensar-se hom saber el que no sap? Jo, atenesos, tal vegada en aquest punt sóc diferent també dels altres homes; i si hagués de dir que sóc més savi que un altre, fóra en això: que no sabent del cert el que passa a l'Hades no m'imagino de saber-ho. Però el que sé, és que fer el mal i desobeir al millor, sigui déu o bé home, és dolent i vergonyós. Davant del perill dels mals que sé que són mals, jo no temeré ni defugiré mai aquelles coses que no sé si justament s'escauen a ésser béns.»

«En fi, jo diria, atenesos, m'absolgueu o no m'absolgueu, jo no puc obrar altrament per moltes vegades que em condemneu a mort.»

L'enteresa d'ànim de Sòcrates durant el seu procés i en els moments que seguirien fins l'hora de la mort, ha causat tanta impressió des d'aquells temps fins als nostres dies, que podem dir que l'actitud serena de Sòcrates davant una de les més grans injustícies que han comès els homes — i aquesta injustícia es cometa damunt de la seva persona — constitueix la base fonamental a l'ensenyar que l'excels coronament de la saviesa de Sòcrates.

Alguns comentaristes han arribat a demanar-se si és que Sòcrates no volia ésser absolt, en veure de la manera que menysprea els arguments que podien inclinar els jutges a favor seu. Fins i tot, després de la primera votació que sentencià la pena de mort, per una feble majoria. Sòcrates es permeté d'adreçar als jutges la irònica requesta (ironia que contenia una gran veritat), que un home com ell, en lloc de

condemnar-lo havia d'ésser mantingut al Priteneu a despeses de l'Estat. La segona votació — amb una gran majoria —, confirmà la sentència de mort.

Joan Creixells en els comentaris observa amb molta justesa: «¿Es que Sòcrates, com diu Ritter, no tenia cap interès a ésser absolt? Nosaltres creiem que l'Apologia mateixa ens indica quina era la intenció de Sòcrates. Sòcrates es presenta disposat a fer tot el possible per a ésser absolt. Tot el possible, llevat d'allò que sigui indigne d'ell.»

Llevat d'allò — afegim nosaltres —, que no estigues d'acord amb la seva consciència. Sòcrates no podia obrar mai contra la seva consciència. Les seves ensenyances consistien en dialogar en una forma que obligava al seu interlocutor a reconèixer com a falsos els hàbits i subtils arguments que servien al seu interlocutor per a disffressar les seves males inclinacions amb l'aparença de la virtut.

L'actitud de Sòcrates en el final de la seva vida — han dit els seus comentaristes —, passa de la mesura humana, és sobrehumana. En això s'equivocaren: l'actitud de Sòcrates és humana: senzillament o grandiosament humana, com vulgueu. (Els qualificatius de senzill o de grandios aplicats a la virtut humana tenen el mateix sentit.)

Ja és hora que ens recordem que la consciència activa o sigui el domini de la consciència damunt els instints, és una qualitat específicament humana: l'única qualitat — repetim — específicament humana; i que no podem pas dir el mateix de la satisfacció dels instints, amb les concupiscències i els temors irraonats que comporten.

Està bé, fins és necessari, que l'home dirigeixi el seu coneixement fins al fons de la seva naturalesa biològica, però no ha d'oblidar mai que li ha estat donada la consciència per a vèncer la confusió caòtica que entreveurà en el fons de la seva naturalesa animal.

Sòcrates digué que la seva saviesa no era una saviesa d'erudició, això és: de saber moltes coses: una ciència exterior, de superfície. Sòcrates digué als seus jutges: «Jo he tingut aquesta anomenada, atenesos, no per res més, sinó perquè posseeixo una certa saviesa. ¿Quina és aquesta saviesa? La saviesa, potser, pròpia de l'home.»

La saviesa de Sòcrates és la saviesa que cada home porta en ell mateix: la seva consciència.

I siguin quins siguin els esdeveniments exteriors, l'home que compleix el seu deure segons la seva consciència troba a dintre d'ell mateix la força necessària que li permet d'enfrontar-se amb els esdeveniments.

La mort, per aquest home, no és més que el terme que la Naturalesa posa a l'acompliment del seu deure. Sap que la tasca no ha estat confiada a ell sol i que els altres homes tenen el mateix deure d'acomplir-la, però ell ja ha arribat al terme de la seva vida, que, per ell, és la fi de la seva jornada.

Maria CARRATALA

LA LLEGENDA DE THYL ULENSPIEGEL

El seixantè aniversari de la mort de Charles Decoster, celebrat aquest any a Bèlgica i a les Repúbliques Soviètiques, ha passat gairebé desapercebut a França. L'any 1917, quan Europa entera, i sobretot Alemanya, honorava la memòria de l'autor d'Ulenpiegel, Léon Bazalgette podia parlar, en termes emocionants, de l'obra mestra desconeguda. Aquesta obra mestra de la literatura en llengua francesa, un dels llibres més grans que hagi produït el segle XIX, restarà encara molt de temps poc coneguda, malgrat la seva valor universal.

Preocupats sobretot de demostrar la vitalitat d'una literatura belga de llengua francesa, Verhaeren, Lemmonier, els escriptors belgues que han comentat l'obra de Decoster, han volgut presentar-la com una creació nacional. En el seu remarcable prefaci a l'edició alemanya, Romain Rolland afirma, però, que «La llegenda i les aventures heroiques, joïoses i glorioses d'Ulenpiegel i de Lamme Goedzak al país de Flandes i en d'altres», és molt més que això: un monument literari universal, que rivalitza amb el Quixot i Pantagruel. Certament, el pobre professor que, després d'haver escrit les «Llegendes Flamenques» en la llengua de Rabelais, publica «Ulenpiegel» l'any 1869, i mori completament desconegut onze anys més tard, aquell obscur creador dotà el seu país d'una epopeia magnífica. El poble flamenc s'hi troba enter, en la fermentació impetuosa de totes les seves passions. Thyl Ulenpiegel és l'heroi de Flandes, «l'esperit de la Mare Flandes», rodejat de Nele, el cor, Lamme Goedzak, Claes i Soethin, la fe, el sacrifici i el coratge. Tanmateix, aquesta obra és encara molt més que l'epopeia nacional d'un poble. Escrita l'endemà de les revolucions de 1830 i 1849, en una època en la qual amb Bèlgica en vies d'industrialització, Flandes, aixafada per una misèria espantosa, es veia, a més a més, sotmesa a la dominació de la cultura francesa, «La Llegenda d'Ulenpiegel» té una significació revolucionària precisa.

Describeix l'opressió dels Països-Baixos, sota Carles V i Felip II; Flandes lliurada a les fogueres de la Inquisició i a la servitud del dominador espanyol, a través de les guerres polítiques i religioses del segle XVI. Ataca furiosament l'Església i la Monarquia i el crit de «Vive le gueux» ressona a cada capítol.

Per una aplicació superficial del materialisme històric mal comprès, hom podria ésser temptat de veure-hi únicament l'epopeia d'una classe en ascensió, de la menestralia en lluita amb les forces feudals. Decoster, però, no és el petit burgès satisfet pel triomf de la seva classe. Vers l'any 1860, pren part activa en la vaga dels teixidors. I el prefaci que precedeix una part de la primera edició del seu llibre (hi parla de l'òliba, és a dir, el burgès abúlic, hipòcrita, afalagador dels tirans i dona a l'autor del llibre "consells

tinu, sostingut per les masses, eternament fresc, trist i poderós. La llegenda, Decoster, l'ha agafada tal com els segles la transmetren en la tradició popular. Però ha fet alguna cosa més que transcriure-la amb un estil arcaic. L'ha recreada, l'ha engrandida, l'ha universalitzada. Ha fet passar una alednada d'odi, una intensitat de sofriment, una sed de llibertat, un amor extraordinari. Tot al llarg d'aquest poema immens, ressona en onades torrencials o en murmuris suavisims, l'embraguesa de la natura, de les germina-

BOIX DE FRANS MASCREL PER A L'EDICIÓ ALEMANYA DE KURT WOLF

prudents»), no deixa dubte de cap mena sobre les seves intencions revolucionàries. Tot l'esperit del llibre es troba sintetitzat en aquest prefaci, l'ironia ferotge del qual no dissimula cap de les intencions de Decoster. En aquella època calia un coratge real per encarar-se a «tanta majestat». («Pourquoi vieus-tu aboyer à tant de majesté?» — diu l'hibou a l'escriptor.) Aquells a qui l'humil professor fustigava implacablement no li donaren els seus atacs. I, en primer lloc, l'Església que, després d'haver esporgat la seva obra, fa escriure que és «d'un impudor digne de Zola» i que està animada «d'un esperit deplorable de revolta».

De l'entremaliat Thyl de l'antiga llegenda germànica, Decoster ha fet una gran figura heroica, humana i sobrehumana, al centre d'un llibre dels Màrtirs, de la joia que va més enllà del martiri i de la revolta que el fecunda. Del seu llibre s'eleva un càntic que sembla venir del fons dels temps, con-

cions, amors castes, orgies, disbauxes estrepitoses, carnatges, fogueres, venjances, bruieries, vibracions còsmiques, personificació dels elements en acció: el poema desborda de vida humana, estretament lligada amb la vida de la naturalesa i els misteris del més enllà.

Aquest desbordament líric no és solament la marca d'un romanticisme al qual Decoster, en ple segle XIX, no podia escapar. És també una de les primeres manifestacions del sentiment universal de la vida unànime, que retrobarem més tard en el «Pan», de Herman Gorter i en el qual podem descobrir una de les característiques de la reacció contra l'art individualista contemporani. És per aquest costat de la seva obra, tant com pel fervor revolucionari que l'anima, que Charles Decoster pot ésser considerat per nosaltres com un gran precursor.

Lluís MONTANYA.

L'HEL·LENIC XENOPOULOS

Gregori Xenopoulos, cèlebre a Grècia i més enllà de les fronteres del seu país, és un dels comptats escriptors que, gràcies a llur talent i a llur tenacitat, han pogut realitzar una obra variada, a voltes magnífica, que mai no desapareixerà sota l'empenta del temps.

Va néixer el 9 de desembre de 1867 a Constantinoble, a Phanar, essent al cap de poc portat pel seu pare a l'illa de Zant, on va viure fins a l'edat de setze anys. En aquest indret culte, elegant i noble, va fer l'aprenentatge de la vida. Hi estudià els costums, s'impregnà de la bellesa dels llocs i, com en un somni, durant les seves passejades per la vora del mar, va crear en la seva imaginació les heroïnes cèlebres dels seus llibres.

Zant, «flor de llevant», melancòlica i deliciosa, no va tenir gaire temps el seu fill adoptiu. Un mati Gregori abandonà definitivament la seva illa i va instal·lar-se a Atenes. Sempre conservarà, però, un gran amor per l'illa magnífica, a la qual evocarà sempre en els seus treballs.

Arribat a la capital, va inscriure's a la Facultat de Ciències, però fastiguejat aviat de l'àlgebra i de la física, va abandonar els seus estudis i es consagrà definitivament a la literatura.

La seva activitat és prodigiosa i és l'únic escriptor grec que viu únicament de la seva ploma. És un escriptor de cap a peus. En el seu llegendari recolliment del carrer d'Eurípides, on vaig tenir la satisfacció d'ésser-li presentat, Xenopoulos medita les seves obres rodejat de llibres i de papers.

D'una probitat exemplar, estimant el seu ofici profundament, vivint enmig dels seus, i lluny del món, per bé que intimament barrejat a totes les batalles literàries, ofereix l'exemple d'una vida dedicada a una tasca noble. Fel·líc i content, com un infant, dels seus èxits, valent-se de la ironia i del sarcasme en les seves crítiques i en les seves rèpliques als seus detractors i estimulants amb bondat els talents de veritat, sembla un d'aquells escriptors de l'altre segle pels quals l'art i les tradicions no eren paraules vanes.

En el decurs de mig segle ofereix l'exemple d'una activitat veritablement formidable i infatigable. Ha escrit més de 40 novel·les, 32 obres teatrals i gran quantitat d'articles i de crítiques. Ha sabut també, en un temps en el qual el teatre arrossegava una existència miserable, donar el cop de mà mortal a aquesta deplorable situació. Xenopoulos ha renovat l'escena hel·lenica. Aquest escriptor aportà sempre a les seves concepcions teatrals una gran dosi d'atreuiment agermanat a un perfecte equilibri. Construïdes amb gran destresa, totes les seves obres, gràcies a un diàleg viu i colorit, a una acció d'interès de la qual no defalleix mai i a una atmosfera de poesia i de somni, són obres que fan vibrar, que emocionen profundament i que molt sovint fan pensar.

Però Xenopoulos no és solament l'autor dramàtic aplaudit i el renovador de

l'escena hel·lenica. És també el gran novel·lista de la vida moderna, l'observador sagaç dels costums de la nostra època, a la qual coneix a fons.

Psicòleg penetrant, coneixedor dels problemes de la nostra època, sap «dissecar» una ànima, despul·lar-la davant nostre amb totes les seves tares i virtuts. Atrevit de

sentits, recorden, tant per llur fogositat com per llur ingenuïtat, a les heroïnes de Racine. La dona concebuda per Xenopoulos és «la Venus arrapada de cap a peus a la seva presa».

Extremadament variada dintre la seva unitat, la personalitat de Xenopoulos, tan complexa i tan original, ofereix, sota els

GREGORI XENOPOULOS

vegades en els seus anàlisis dels caràcters i dels sentiments, no pot estar-se, des del moment que és un pintor de la vida, de reservar una plaça important al factor sensual. Les escenes de llibertinatge que es troben en les seves obres no són altra cosa que la il·lustració de l'ambient descrit, que la llum projectada sobre l'ànima que despulla. L'autor no s'entreté intencionadament en les seves pintures i les empra amb delicadesa.

L'amor que domina la seva obra hi és estudiat de totes maneres. D'aquest anàlisi dels caràcters, sobretot femenins, se'n desprèn un pessimisme desencantat que s'agermana a una pietat profundament humana. Les heroïnes que Xenopoulos ha creat formen un coratge de dones que no s'oblidin mai. Emportades per la passió, treballades per l'ardor inapagable de llurs

seus múltiples aspectes, matèria digna d'estudi. Enamorat del seu país adoptiu, de la bellesa de la seva illa meravellosa on va passar la seva infantesa, profundament grec, Gregori Xenopoulos és un dels mestres dels quals la Grècia s'enorgulleix amb raó.

Es l'únic escriptor verdaderament estimat, mimat i festejat amb espontaneïtat pel públic hel·lenic. Si als seus mèrits d'intel·lectual s'hi afegixen les seves qualitats de cor i d'esperit, hom es podrà formar una idea exacta d'aquest home que ha omplert quasi mig segle i que, malgrat el fardell dels anys, prossegueix encara la seva obra en la seva cambra de treball solitària, oferint també el poc comú exemple d'una vida bellíssima en emocions serenes.

Ferran CANYAMERES

L'ANIMA DEL PARAL·LEL

Un altre moment tornarem a parlar del típic music-hall paral·lellà — cacauets i avellanes, càntir d'aigua fresca, cafè a dos ralets i cupletista de noranta quilos, pel cap baix, alegrador de "pajarilles" més o menys primàries —, amb detenció, perquè s'ho val. Avui com avui parlarem del Cafè Espanyol. Tanmateix es tracta, com sap de sobres el lector, d'un dels establiments de la barriada on la salsa de l'anècdota és més ben barrejada amb el menestralisme autòcton i amb el barcelonisme més castís; d'un dels establiments més típics de la nostra dolça Barcelona.

Molt bé; dit això, farem com els conferenciants; entrarem en matèria. I la matèria, en aquest cas — tal com s'assenyala en el títol de l'article —, és el famós cafè que fa cantonada al carrer d'Abad Zafont, i es dona el bec, a la banda de baix, amb el no menys famós Teatre Espanyol, cap i casal del vodevil esqueixat.

Cafè que fou propietat, durant molts anys, d'un home exuberant de càrpora i de barba alhora, que s'anomenava Carabèn, que ja havia estat propietari d'un altre establiment de la mateixa mena, al carrer de Ponent, i que va tenir la mala pensada, un dia que es posar la mà a la butxaca esquerra de l'armilla i se la va trobar plena a vessar de moneda, de fer-se fer regidor de la Lliga. Aquest senyor tenia un fill que gastava ulleres i era advocat, al qual el veïnatge amb el teatre encomanà el microbi del teatre i escrivia comèdia darrera comèdia. Sort per nosaltres, la gent del carrer, que no va arribar a estrenar-les...

L'època del senyor Carabèn al Cafè Espanyol és la que marca — no Tassís —, la prosperitat màxima de l'establiment. Aleshores el cafè feia l'efecte d'un gran vaixell, en el qual hi regnava, dia i nit, un tràit enorme i eixordador. El senyor Carabèn, des del tauler, i darrera d'unes grans muntanyes de terrassos de sucre, d'unes rengleres prodigioses de tasses i de copes, i davant d'un exercit d'ampolles que estaven arreglades a les estanteries del darrera, a banda i banda dels típics miralls, portava el timó de l'establiment. Els cambrers i els abocadors anaven adalerats amunt i avall del cafè amb les safates plenes a vessar de "gènere" o les cafeteres fumejants. El dringar de les copes, de les culleretes i de la moneda, en fraternal i franca barreja, no parava mai. El crit d'aboque! era la consigna permanent de la casa, i, talment, feia l'efecte d'un crit de guerra. Es sentia el soroll, a vegades sec i ofensiu, a vegades somort i suau, de les fitxes del dominó, en petar damunt la taula:

— "El doble sis! Tanco el joc!"

Se sentia, insistint i atabalador, el botzineig de les converses dels parroquians, barrejades amb les elucubracions pianístiques del senyor Vilalta; tant que, de vegades, no sabíem si les converses les tenia el piano, o si qui tocava el piano era la gent que feia l'efecte que enraonava, asseguda entorn de les taules.

Tenia aquest establiment, aleshores, un aire menestral i internacional alhora. Els dies normals feia l'efecte d'un cafè menestral, de poble, que havia fet la creixença a casa de pressa; sobretot el dissabte al vespre, perquè hi anaven a fer beguda i a esperar mitja nit moltes famílies obreres del Poble Sec, que per tal de donar una major solemnitat a l'acte s'havien mudat. Però de tant en tant hi havia un eixam de mariners i aleshores l'haurien pogut confondre tranquil·lament amb un cafè qualsevol de la Conèbière...

I ara, amic lector, imagina't per un moment, la topografia del cafè. Per la banda de la porta que hi ha al costat de la façana del teatre germà, fa com un tub molt estret i llarg; en arribar a la porta que dona al Paral·lel, situada al mig de les vidrieries, el cafè s'eixampla i fa com un cassó de paella. A la dreta hi ha el piano que va manipular, anys i anys, el simpàtic pianista senyor Vilalta; a l'extrem, el tauler, i a l'esquerra d'aquest la gàbia, o, més ben dit, el local social dels artistes de varietats. Darrera, baixant uns quants graons de fusta, es trobaven els billars, i penjats dalt d'un sostre interí, per tal d'aprofitar espai, els "artistes" del domini.

Hom deia — jo no m'atreveiria a assegurar-ho —, que a sota del cafè hi havia uns magatzems enormes, plens a barrot de carregaments sencers de sucre, de cafè, i d'aliments... Jo no ho havia vist mai.

El senyor Carabèn no deixava un moment el timó de l'establiment. Ell, la seva barba, i la cadena de rellotge, d'or, que li penjava de l'armilla i se li oïa amb una dolçura suau, damunt de la panxa, eren tres persones distintes i una sola ànima vertadera: la de l'amo de l'establiment. Amb els ulls ensoptats darrera les ulleres gruixudes, de muntura de metall, estava a l'aguait del trogi de la casa. No li passava per alt res. Amb la particularitat, deien alguns cambrers, que quan els aclucava, era quan hi veia més. Aleshores, des del tauler llucava fins a la punta de baix, i veia si hi havia alguna taula on encara no s'hi havia portat el servimient. Adonar-se'n i fer funcionar discretament un abocador, el qual, en passar pel costat del cambrer encarregat de fer-ho, li deia unes quantes paraules a la quietat, acostant-se-li a l'orella, era tot u. El cambrer tocava tard o negligent cuitava a donar més gas a les cames i la falta era subsanada ràpidament. El senyor Carabèn esbossava un somriure satisfet i caragolava, ai!, una cigarreta de paper.

Probablement, es sentia com una mena d'almirall màxim d'aquell gran vaixell que, sense donar un pas, caminava sempre. Una mena de Cristòfor Colom (a) Carabèn.

III

bèn, descobridor d'una nova Amèrica, molt més propera, i més rica que no pas aquella altra, tan llunyana, tan fàrvida de mosquits, i de "negrits" que va donar tants i tants disgustos al pobre Cristòfor.

Des de darrera del tauler, la panxa prominent repenjada al marbre del tauler, esguardant des de darrera de les ulleres i a través de les esclatxes de les muntanyes de terrassos de sucre, de tasses i copes, el nou Colom estenia l'esguard fins a la porta. Sota el seu esguard, diguem-ne protector, s'estenia la "teoria" — què et sembla Díaz P...? —, incabable, de la parroquia bigarrada i àdhuc pintoresca. Allà baix, cap a la banda de la mar — el Cafè Espanyol era una mena de trasat-

LA TERRASSA DEL CAFÈ ESPANYOL, EN ELS BONS TEMPS DEL SENYOR CARABEN

lèntic, lector amic —, o sigui del tub, hi han els enfebrats del dominó, els literats i autors dramàtics, eters aspirants a estrenar un melodrama genial al teatre Apol·lo, i els anarquistes. Els primers estan absorbits per les fitxes i veuen, en el seu magí, una rastellera incabable de dobles sisos que els tapen la sortida de les que ells tenen a la mà; els altres fan castells literaris, bastits sobre un fonament d'incomprensió de l'empresari, de malesvolences dels companys que tenen èxit, i de desgràcia. El drama genial i d'èxit segur, que porten a la butxaca del gec, el paper del qual ja és força rebregat i marcat amb unes quantes ditades irreverents, només serà comprès per les generacions futures. Malgrat això, si us mostreu propicis, us el lleixen, i després de la lectura heu d'aguantar, amb estoicisme progressiu, l'allau de confidències malencòniques que us cau en damunt. A les taules del costat de les vidrieries els anarquistes hi planejen el món arcàdic que ha de constituir la felicitat de tots i de tothom, parlant en veu molt baixa, i voltats de muntanyes fetes de revistes i de diaris.

Ara el cafè s'eixampla. D'ad fins el tauler, hi han rengleres abundants de taules, rodones i quadrades. A les del mig els artistes que formaven part de les companyies que es dedicaven, fa anys, a la pantomima, amb l'Argelagués al davant, recordant amb enyorament els temps passats. El pianista senyor Vilalta, amb la seva cobellera romàntica i la xalina negra, pren cafè, convidat per un grup d'amics, antics parroquians de la casa. La colla de l'"Amichatis" seu al voltant d'una taula, en la qual floreixen les rialles grasses. Lleixen un vodevil? Passa En Santpere, seguit de les mirades de curiositat i de simpatia que li adreça la parroquia; mirades a les quals ell contesta repartint barretades. Passa una cupletista exuberant, coberta de bisuteria barata i rutilant, amb

un pit enorme i un sotabarba fàrcit de plects com una persiana, i la gent, àdhuc els jugadors del dominó, la ressegueixen de dalt a baix. Camina amb aire solemniat i pausat, i es dirigeix al recó de banda de dalt del cafè. Allí hi ha un seguit d'artistes de varietats, de mares de cupletista, d'agents contractadors de "bolos", i d'empresaris forans. Aquella dona, que passa dels noranta quilos, ve a pescar un "bolo" de dissabte i diumenge, a un poblet de fora i a bon preu. La seva càrpora exuberant, el seu pit monumental, l'hi asseguren. Avui es dividiren; doncs bé, demà al vespre, o sigui el dissabte, els pàgesos del poble de muntanya on anirà a raure, per cantar o ballar — pel cas és igual —, o del poble de la costa on anirà a fer el mateix, i que seran pescadors, bramularan d'entusiasme, barrejats amb una mica de luxúria, en veure-la sortir del darrera d'un bastidor lluint una pitrera temptadora, amb un clavell vermell a l'orella, el barret cordovès decantat al damunt, i el cos molsut, de flancs amples, cenyit per un "mantón" de Manilla de colors encesos.

ASPECTE ECONOMIC DE L'ESPECTACLE DE VARIETES

Enfocar la qüestió econòmica de les varietats és bastant complicat. Segurs estem que sense voler feriem susceptibilitats, però, què hi voleu fer, haurà d'ésser així, i no d'altra forma. ¡Què més voldriem que cantar un elogi íntegre dels encarregats de dirigir i controlar l'espectacle dels varietats! El mal ja ve del 19 de juliol. No dubtem que al front anaren homes carregats de bona fe — això no cal discutir-ho —, però no n'hi ha prou amb tenir aquest cabal magnífic. S'han de posseir condicions per a dirigir i fer marxar un negoci, i més quan aquest representa un monopoli — com de fet són les varietats —, on s'han de posar en joc diverses activitats amb el fi que en diversos locals no hi hagi el mateix espectacle, o almenys variar-ho en forma que el públic pugui anar diàriament a un de diferent.

Això no es féu. Se seguí amb la rutina i trajectòria dels antics propietaris. El clàssic "tablado", unes artistes sense solta ni volta, exhibint-se impudicament... Sempre el mateix cuplet o la mateixa dansa.

En tots els locals, el mateix programa. Ballarines, cupletistes i algun que altre "humorista". Després vingué una ratxada de vodevils completament obscurs. Semblava talment que el Comitè fes els programes en sèrie. Ni una varietat, ni una nova llum on filtrar-se els aires d'Europa,

xò no es veié. Al contrari. Uns programes més pobres que abans. Unes artistes treballant amb una desgana que hom comprén perfectament en saber que fent-ho bé o malament al final de setmana hi haurien els mateixos diners. No hi havia estímulo. Aquelles ànsies de millorament social, de regenerar un ofici que havia estat durant molt de temps l'esquer d'uns senyorassos amb molts bitllets a la butxaca, aquells projectes que volien fer abans de dirigir o manar, es quedaren a l'aire. No res es féu.

I per què? Senzillament. No volem ofendre, però creiem que cadascú ha nascut per dedicar-se a una activitat marcada pel seu destí. El que és cira-botes a llustrar sabates, l'electricista a fer de "xispa", l'home del guardarrobes a vigilar les peces del vestit, però mai carregar damunt llurs espatlles i llur responsabilitat el viure de milers d'homes i dones com representaven els que actuaven en els locals barcelonins.

Les varietats a Barcelona han passat per uns proves terribles. S'ha ensorrat i esmicolat el poc prestigi que com a espectacle tenien. Abans, pels simples espectadors, encara tenien algun atractiu — i més si s'esqueia alguna campanya electoral. Ara, ni aquest recurs queda per a veure la sala plena de gom a gom. Aquelles disbauxes s'acabaren, evidentment, i amb una decisió digna del millor elogi. L'esquer objecte de totes les propagandes de veure el local atapeït desaparegué per sempre més. Però s'havia de comptar amb altres recursos de cara a l'espectador. Muntar i fer uns espectacles dignes d'acord amb el temps que vivim, i no seguir amb el diapasó d'aquella rutina tan perniciososa.

No es trencaren motlles, i si es trencaren foren en perjudici.

CARNET DEL TEATRE ACOTACIONS A UNA CARTA

¿Per què aquest soldat que totjust voreja els trenta anys i cobra de l'Exèrcit, pot anar fent "bolos" pels nostres teatres, erigit tot d'una en primer actor i director, i percebre, per tant, un altre sou, havent-hi com hi ha comedians molt més prestigiosos que passen gana i l'edat dels quals no els permet d'enrolar-se com a voluntaris, no ja per a anar a les trinxeres, sinó, ni tan sols, per a fer fortificacions?

La pregunta, que no té res d'ingenua, ens ve en una carta d'un lector, home del carrer, suggestionat pel tema que encetàrem en el nostre "Carnet" de la setmana passada. Suggerió que no ens ha sorprès. El teatre ha estat sempre, ací i a tot arreu del món, un organisme amb dos pols essencials: un de positiu, que va del fons de l'escenari al davant del públic i opera només mentre dura la representació, i un altre de negatiu que recorre tots els recons i reconets de l'organisme, s'endinsa al més íntim de la llar de tots aquells que interviuen en l'espectacle,

Som catalans i cridarem, a l'una, amb veu rogolosa:

— ¡Olé!!

La senyora voluminosa ens adreçarà un somriure clapat amb les taques grogues de la dentadura postissa, i tots, mentalment, faltarem a la pròpia.

També s'hi troba, en aquest recó, el domador de lleons que no en té, però que espera contracta assegut i fent companyia a un cafè amb llet. Moltes vegades va calat. Vol dir que la contracta no cau. Però d'altres si, i aleshores té una feinada a buscar les feres. Hi ha mares que ponderen els mèrits artístics de les seves filles, tant si ho són de debò com suposades. Hi han ties que es porten l'oli en l'art d'encolomar parents als empresaris forans, i que àdhuc s'encolomen elles mateixes... — "Soy un poco vieja pero aún me marco unas seguidillas muy apetitosas..." — diuen somrient amb aire picaresc a l'empresari, que té un aspecte molt sospitos del carnissier. A aquest, que mastega un puro, se li encenen els ulls i se la mira amb glafèria.

— "Sí, señor..." — afegeix —. Quien tuvo, retuvo. ¿No comprende?"

L'empresari, comprén, en efecte, i la contracta, però per uns quants duros menys dels que hauria pagat si la senyora hagués estat una mica més jove. Signen un paper i entesos. Fins a demà que, tanmateix, serà un altre dia.

I aquest era el Cafè Espanyol del meu temps i del senyor Carabèn. El tot, però, amenitzat, si a mà venia, per la Novena Simfonia de Beethoven, que executava amb una uncio religiosa enternidora el difunt pianista senyor Vilalta, pels fragments de "Lohengrin", i altres obres mestres de la música alemanya, quan de sobte, entre glop i glop de cafè, es posava sentimental i romàntic, la qual cosa li succeia bastant sovint.

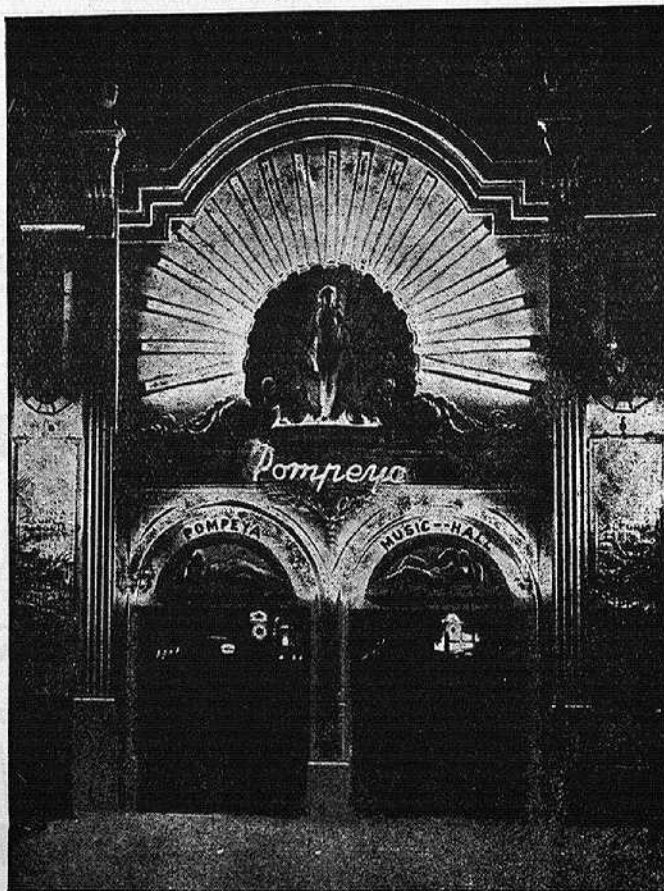
Jaume PASSARELL

i opera a qualsevol hora, per intempestiva que sigui.

Ningú no ignora que per al ver afeccionat al teatre, tant d'interès té el pol positiu com el negatiu. Com espectador li plau percebre l'emoció que li pervé de l'obra i de la seva interpretació, però com a apassionat no renúncia a parar les orelles als "potins" que corren pel saló de descans durant els intermedis, i que ell repetirà així que es trobi amb un tercer per al qual siguin inèdits. Això fa que per a ell, que a fi de comptes figura dins la majoria del públic que va al teatre, aquest no tingui secrets de cap mena. Podria molt ben ésser que la font de tot flegat amb la trobèssim en el fet que el teatre especuli damunt les masses. Com és ara els esports, la política i la premsa. Car tampoc cap apassionat esportiu no ignora les interioritats dels clubs ni les virtuts o els defectes de llurs ídols, com cap afílit a un partit polític no desconeix com i de quina manera viuen llurs líders, ni cap subscriptor de diari, per mica, engegat que en sigui, deixa de saber com i amb què se sosté l'empresa que li dona per set pessetes al mes allò que en costa trenta o quaranta.

Sembla que el fet de no poder-se amagar les vergonyes, hauria de constituir un handicap per a aquella gent propensa a deixar-se dominar per les flaqueses humanes. I sembla que l'home honest — i caldrà que ho fos de cap a peu, i de fora a dins, l'escolli per a exercir funcions rectores —, abans de caure en el pendís al peu del qual s'obren les portelles de la murmuració, del malestar propi i aliè del descàndid d'allò que li havien confiat, no hauria d'oblidar que si les parets d'una escena són de paper, les del Teatre són de vidre. I que a través d'elles vigilen milers de milers d'Argus, per a decapitar els quals Mercuri no té prou espases.

Per un regular, l'home mitjà de tots els climes i de tots els règims, així que per atzar es troba darrera una taula des de la qual li és lícit de donar ordres, ja es creu superior als seus conciutadans i amb mèrits per a tirar al dret. El sobta un enuament progressiu i al cap de quatre dies es deixa guiar més pels sentits corporals que pel comú. La bona taula, el tabac de primera, el vi de preu, una veu insinuadora i un parell de cames d'una subalterna són el complement obligat de les facultats adquirides en ocupar la poltrona de darrera la taula. Un cop gustades aquestes mels, quin sapastre hi renunciaria pel que pugui dir els qui sempre tindran boca d'ase? Aquest deliri ha estat la perdició de molts Sugranyes, molts Calvos, molts Gishberts i molts Fernández Burgos... Però allò que podia ésser perdonat a uns empresaris que, després de tot, malversaven diners propis o de badocs als quals havien engallinat, no podria perdonar-se a qui no sols no exposés res propi, sinó que, per a empijorrar-ho, amb la seva conducta desacredités sistemes i els deixés inservibles per a un mai més, i comprometés el rosegó de pa d'una pobra gent convertida, vulgues o no, en un cavall blanc cèlestiu.

LA FAÇANA DEL MUSIC-HALL POMPEYA, AL PARAL·LEL

Llorenç GIBERNAU

COPS DE REC

I DESPRES DIRAN DELS ESPIES

Per a provar la fidelitat de Carles Sentís, quan aquest vivia a París amb els mil francs que li regalaven els facciosos, algú va tenir l'ocurrència d'invitar-lo a una festa.

Això s'esqueia pels començaments de l'Exposició de París. De Barcelona havien vingut objectes d'art per ésser exhibits. Personalitats catalanes i franceses admiraven la riquesa i el valor d'allò que Catalunya presentava com exponent d'una llarga vida de treball i de civilització.

Tots eren coneguts i sabien que invitar a Sentís era per pura facècia, car no ignoraven que a la nit el borbato i radiofònic Queipo de Llano, donaria la notícia.

Així passà: Abocats materialment a l'aparell de ràdio, poguérem oir com Don Gonzalo recitava amb la seva veu de vi: "Esta tarde en París los rojos de Barcelona se han repartido el botín, producto de sus robos. Los de la Generalidad se han llevado la parte más gorda. Varios cientos de baúles cargados de joyas, entre las que abundaban crucifijos de oro y otras cosas pertenecientes a la España que pronto liberarán los nacionalistas."

No cal dir la broma que es féu. Els que quedaren astorats foren els francesos que, involucrats amb els catalans, els tractaven de "rojos" i de lladres.

Aquell dia el Queipo, amb la seva "charla", va jugar a favor nostre, com sempre.

HISTORIETA IDIOTA

Diàleg sorprés entre dos ciutadans que es topen, cara a cara, a la Rambla de Catalunya:

—Home, Rojals! Com va això? ¡Quant temps sense veure't!

—Perdoneu, company; deveu equivocar-vos.

—Com s'entén? No et recordes de mi? Has oblidat Barbastre?

—No; no he oblidat Barbastre... però us asseguro que no us tinc present.

—Si és impossible! Si a primers d'agost del 36 vam fer junts la marxa des d'ací fins al front, amb la columna X... Si vam passar-nos tres mesos en la mateixa trinxera... Si jo t'escrivia les cartes per a la teva dona... Es diu Maria i vivíeu al carrer de Milà i Fontanals...

—Ah!... calleu, calleu... ¿Vós potser sou un xicot de Terrassa, que es diu Puig, baixet, "moreno", amb una mica de bigoti?

LA CASA DEL PROFETA

Tots els que coneixem el Manual d'Hiparxiologia, sabem que a la coberta diu: "Josep Pla. - El sistema de Francesc Pujols. - Manual d'Hiparxiologia. - Llibreria Catalònia". No sabem si encara dura, però no fa molt de temps que quan algú anava a la Llibreria editora i demanava l'Hiparxiologia de Francesc Pujols, li responien invariablement:

—Francesc Pujols? No la tenim.
—Però si m'han dit que vostès l'havien editada.

—No, senyor; no la tenim.
Els dependents de la Casa editorial eren tan poc hiparxiològics que encara no havien establert la relació que hi ha entre el nom de Francesc Pujols i l'Hiparxiologia.

Un castellà que es va trobar en aquest cas, ho explicava a l'autor de la Ciència de l'existència i li deia:

—Resulta que en aquella casa, no saben qui és V.

El filòsof de la "Torre de les Hores" li va respondre amb resignació cristiana:

—Ya lo dijo Jesucristo: Nadie es profeta en su casa editorial.

ESPES DE CINEMA

Tothom sap que el cinema és el gran precursor de totes les activitats humanes. A través del cinema hem vist casos que podien semblar inverosímils. Més tard, el temps ens ha fet veure que esdevenien realitat.

—Capità, acabo d'arrestar aquest quinto.

A París ha tingut lloc una tongada de films basats en l'espionatge. I París és un gran centre d'aquesta mena d'activitats, on els feixistes espanyols i estrangers són els que hi treballen més. Però els "nacionalistes" no estaven iniciats en les gestes i maneres de poder viure i passar despercebuts. Arribaven a ésser tan còdics que tothom que els volia conèixer, només havia de fer una cosa:

Anar al cinema on es projectaven films d'espionatge. Allà els veïeu al primer rengle, prenent apunts i adhuc assajant gestos dels artistes de la pantalla.

D'aquesta manera es coneixien tots i els coneixia tothom.

COM CORRE EL DINER!

Mentre Mussolini s'escarrassa pel món volent cercar un reconeixement de dret, inútilment, a la suposada conquesta d'Abissínia, el seu compare Hitler, s'ha trobat amb un reconeixement implícit de l'anèixi "pacífica" d'Austria per part de la potència democràtica que més es fa desitjar al món en aquests menesters.

Els Estats Units de Nordamèrica, acaben de clamar al dictador de Berlín que reconegui els deutes exteriors de la dissortada Austria en tant que afecten els ciutadans i l'Estat de lanquil·lència.

Hitler reconeixerà o no i només, no pagarà segurament aquests deutes, però de fet es troba que aquesta reclamació és el reconeixement més tàcit que hom pugui fer de la seva darrera bretolada.

El pobre Mussolini es deu estirar els cabells d'enveja.

I tot plegat, és que per anar de pressa i fins i tot per córrer, no hi ha res com el diner.

LA MANCA DE SABO

Un dels sectors ciutadans que més han patit la manca de sabó, ha estat els naturistes, que com hom sap, han incrementat darrerament de manera extraordinària, les seves masses concurrents i practicants.

L'altre dia, en un concorregudíssim aplec pentafista, quedà palesa aquesta necessitat de tan preuada matèria.

En arribar una destacadíssima personalitat desnudista a l'aplec, es despullà a corre-cuita i sortí a l'aire lliure a congregar-se amb llurs correligionaris que feia estona que l'esperaven.

En ésser a fora, pogué notar, amb disgust, algun desacostumat somriure, com en aquells temps precaris de la incipència desnudista.

—Què passa? —inquirí l'home.

—Dispensi. S'ha descuidat de treure's els mitjons — li respongué un amic de confiança.

I no era cert!

ELS GREUGES DELS PARES!

El pobre fill de l'ex-canceller i ex-austriac Schusnig, ha estat tancat per Goering a un manicomi com a rehenes per tal que el pare del dissortat noi s'avingui a respondre davant dels tribunals nazis de l'intent de plebiscit contra la soberana brutalitat d'Alemanya, que considera un delictes la remota possibilitat que varen tenir els austríacs, per a elegir entre tornar a ésser austríacs o suïcidar-se en massa que és el que han decidit a darrera hora.

El noi, pobret, exponent mínim de la criminalitat nacionalsocialista, no pot queixar-se gaire si se'l compara amb les criatures metrallades a Espanya pels avions alemanys, però, a desgrat de tot, es plany i diu:

—Perquè m'hauran portat a mí a un manicomi, si el que és boig és el meu pare!

Germània: —Oh cors amor meu! No m'enganyis amb aquesta Albió, que és una pèrfida!

ELS PARASITS DE LA RERAGUARDA

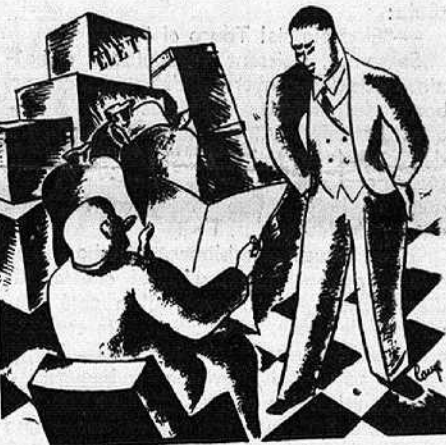

— I per qué l'han condemnada?
— Per alta traïció.

Aquest número

ha passat per

la censura

— M'agradaria que s'acabés aviat la guerra.
— Si, noi. Ja no es pot fer cap negoci.

PARADOXA

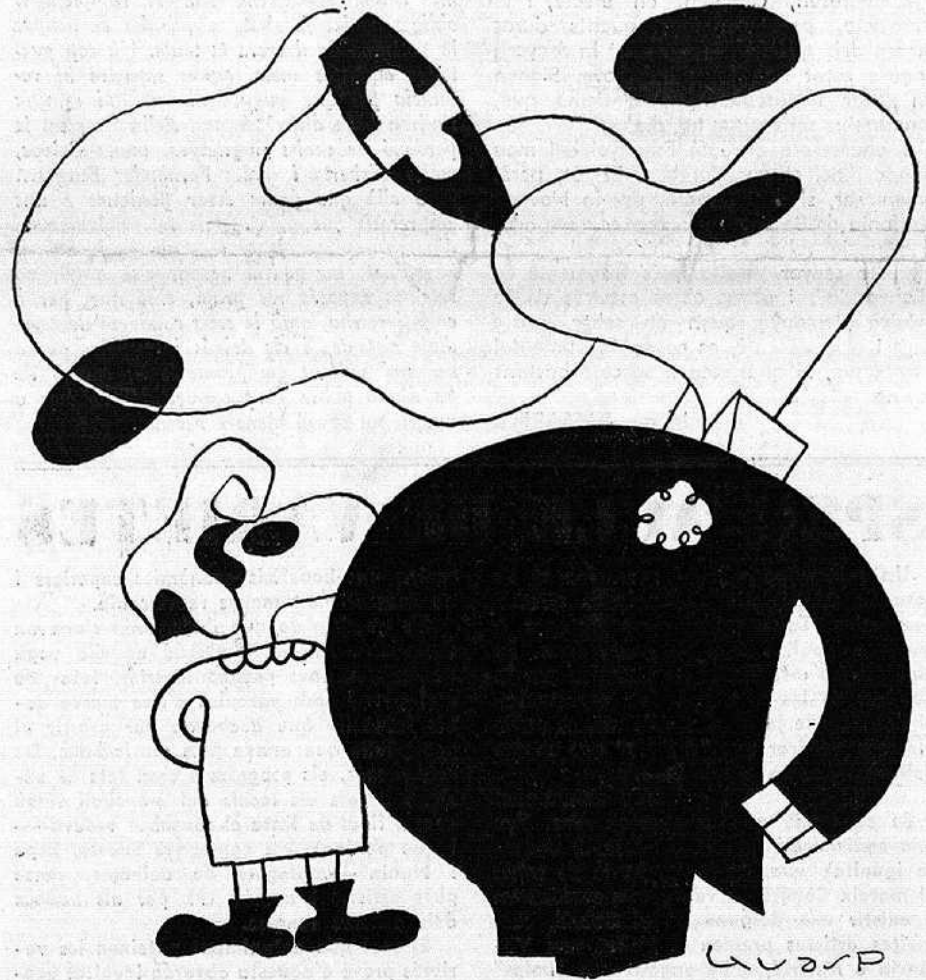
— Ara les dones ens emanciparem ocupant els llocs dels homes que lluiten.
— Que en fa d'anys que n'estic d'emancipat, jo!

— És que fugiu, covers?
— No. Fem l'ofensiva cap a Toquio.

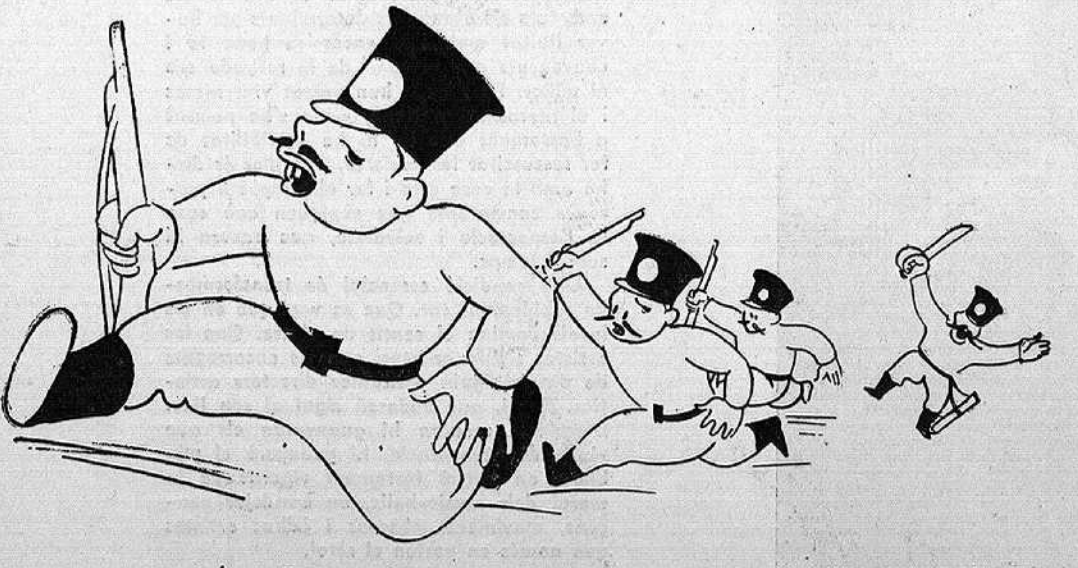

— Ja veuen la mar.
— Si, aviat beuran oli.

MARIANA, per GUASP

— Si vols que et sigui franc?
— Ni franc ni lliural

— És que fugiu, covers?
— No. Fem l'ofensiva cap a Toquio.